

erfgoedprokkels ●

● den blakken wetteren

Familie Cordonnier op de trappen van de villa, ca. 1932 © archief Wetteren

Tijdloos struinen tussen stoven en duinen [wandelknooppunt 7](#)

Vóór de villa aan de Wegvoeringstraat 308 te Wetteren betreed je een tijdvenster op de Scheldevallei en haar bijzondere natuur. We nemen je mee doorheen het provinciaal domein Den Blakken en het Vlaams natuureservaat Warandeduinen voor een ontdekkingstocht tussen boomstoven en zandduinen. We volgen de wandelknooppunten en starten aan knooppunt 7 tegenover de trappen van de villa.

Op kousenvoeten door de promotietuin [van knooppunt 7 richting knooppunt 6](#)

De villa in het provinciaal domein Den Blakken werd opgetrokken in 1931 door de laatste private eigenaar, lokaal breigoedfabrikant Léon Cordonnier. Zijn fabriek in de Schoolstraat sloot, na bijna 90 jaar activiteit, eind 2007 de deuren. Op het hoogtepunt in 1970 waren er zowat 450 werknemers, meestal vrouwen. Het eigen pantymerk 'Redpoint' exporteerde men tot ver in Europa. De gemeente kocht de fabriek in 2008 en blaast er nieuw leven in.

Dit landhuis werd opgetrokken in het buitengoed van majoor Jean-Baptist Van de Velde, de chef van de burgerwacht, die er al in 1907 een prieel had. Zijn staatsieportret werd in 1913 geschilderd door Wetteraar Arsène Goedertier. Jawel, de vermeende dief van het paneel 'De Rechtvaardige Rechters' van de gebroeders Van Eyck, dat in de nacht van 10 op 11 april 1934 verdween uit de Gentse Sint-Baafskathedraal. Het paneel is nog steeds spoorloos, het portret van de majoor vind je in het oud gemeentehuis van Wetteren. Na het overlijden van Léon Cordonnier in 1975 werd het goed nog enige tijd bewoond door zijn echtgenote. Nadat ook zij in 1978 overleed, stond het gebouw leeg, waarna de Provincie het domein op 6 december 1990 aankocht. Die bouwde het uit tot een centrum ter promotie van de lokale sierteelt en boomkwekerij.

Schilder|Jean-Baptist Van de Velde © dienst Evenementen Wetteren

In 1847 stichtte Adolf Papeleu de eerste boomkwekerij op 'de Heide' te Wetteen, enkele kilometers ten zuiden van Den Blakken. Na zijn overlijden in 1859 wordt de kwekerij nog verdergezet tot 1874. Twee jaar later werd een 'Boomteeltkring' opgericht. In 1908 waren er in de streek al 46 kwekers op 118 ha grond. Sindsdien blinken de kwekers in de streek uit in hun ervaring en kennis over het kweken van bomen, sierplanten en rozen en bewerken zij nog steeds het oudste en meest aaneengesloten boom- en plantenkwekerijgebied van heel België.

Na de renovatie van de villa werden vanaf het voorjaar van 1995 de tuinwerken aangevat. Op een oppervlakte van 2 000 m² vinden we diverse tuindelen uit verschillende periodes. Daarachter situeert zich de fruittuin, een grote doolhof met verschillende haagsoorten en een schaduwtuin. Het paradepaardje is een rosarium met regionale rozenvariëteiten.

Postkaart met het latere restaurant De Notenloze Notelaar © Wij Wetthra (SR)

Het provinciaal domein 'Den Blakken' werd op 21 juni 1997 geopend, een jaar na de viering van het 150-jarig bestaan van de boomkwekerijschool in het Scheppersinstituut te Wetteen.

De naam verwijst naar het aanpalend open stuifzandduin, waar de zon net als in een woestijn kan 'blaken', dit is: gloeiende hitte afgeven.

Wie vindt de 'notenloze notelaar'? naar knooppunt 6

Samen met de villa werd begin de jaren 1930 ook een ander soort bos rondom de tuin aangelegd. Men koos daarbij voor nieuwe soorten die in hun land van oorsprong bewezen hadden dat ze goed konden groeien op arme gronden. Deze buitenlandse soorten, met name Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers en robinia, floreerden inderdaad zeer goed. Ze vermenigvuldigden zich spontaan en massaal, waardoor alle lokale struiken en planten werden weggedrukt. Daarom noemen we deze soorten 'invasieve exoten'. Om de vroegere biodiversiteit te herstellen, moeten ze worden vervangen door soorten die hier van nature wel thuishoren en met elkaar in evenwicht kunnen samenleven.

Op het einde van het pad staan enkele grote sparren en Japanse (dus ook weer uitheemse) lorken. De eerste naam voor het domein was dan ook 'Les Mélèzes', naar de Franse naam voor lork die er veel was aangeplant. Ook die soort hoort hier niet thuis, maar omdat ze zich niet spontaan vermenigvuldigt, wordt ze gedood tot ze er zelf het bijltje bij neerlegt.

Waar het wandelpad de bosgordel verlaat, komen we aan een zeer oude buurtweg, de 'Lange Wegel' of vroeger 'sentier n° 193'. Hij verbindt het centrum van Wetteen met dat van Schellebelle en staat al op een kaart van 1701. Links tegenover wandelknooppunt 6 zien we restaurant 'De notenloze notelaar'. Een prentkaart van rond 1910 leert ons dat er toen al een café stond, genaamd 'De Notelaar van Bisschoppes'. Dat was genoemd naar de aanwezige notelaar, maar de huidige boom heeft nog nooit zulke vruchten gedragen. Niet verwonderlijk: het is geen notelaar maar wel een linde. De naam van het restaurant lag meteen voor de hand.

Stofneuzen in de archieven knooppunt 6

In de historische reeks ‘Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen - Wetteren’ door Frans De Potter en Jan Broeckaert uit 1891 lezen we op pagina 13: *‘Verderop (...) treft men de Warande aan, met hare schilderachtige wandelingen en sparreboschjes, eertijds een aanzienlijk woud (...). Tusschenin lag hier tot op het laatste der verledene eeuw eene niets opbrengende heide, welke ter grootte van 18 dagwand en 19 roeden (nota: dit is meer dan 6 ha), eigendom van de toenmalige Vrouwe van Wetteren, in 1789 aan verscheidene personen voor 90 jaren lang in cijns werd uitgegeven, onder voorwaarde ze aan den landbouw over te leveren.’*

Nochtans was ‘de Warande’ niet steeds het decor voor schilderachtige wandelingetjes of nijvere land- of bosbouw. In voormeld historisch werk van De Potter en Broeckaert lezen we ook nog: *‘De galg stond ten oosten van het dorp, te midden der Warande, en wordt de eerste maal vermeld in de baljuwrekening van 1452–1456’*. Elke bezoeker van de gemeente was meteen gewaarschuwd: hier heerste recht en orde!

Over stoven en autochtone eikels van knooppunt 6 richting knooppunt 4

We volgen het onverharde wandelpad links naar knooppunt 4. Bij Besluit van 8 juni 1995 werd het ‘Duingebied Den Blakken-Speelbos’ beschermd als landschap om redenen van esthetisch en wetenschappelijk belang. De naam ‘Speelbos’ refereert aan het recreatief gebruik, hoewel de Wetteraars liever spreken van ‘de zandbergen’. Zoals het infobord aangeeft, bevinden we ons hier in het Vlaams natuureservaat ‘Warandeduinen’, onder beheer van het Agentschap Natuur en Bos. De naam ‘warande’ verwijst naar een vroeger jachtgebied op konijnen, later synoniem voor lusthof of wandelgebied.

Aan de linkerkant zien we tamme kastanjes waarvan de stam tot net boven de grond werd afgezaagd. Uit de knoppen op de buitenkant van de afgezette stam lopen er opnieuw jonge takken uit. Dit systeem van bosbeheer noemt men ‘hakhoutstoven’. De takken worden om de zoveel jaar (meestal 10 à 15) afgezaagd en de stam loopt dan weer uit langs de buitenkant. Zo wordt hij steeds een beetje breder. De boom zelf blijft onder de grond verder doorgroeien, goed beschermd tegen wind en bliksem. Op die manier kunnen hakhoutstoven honderden jaren oud worden!

Als we ter hoogte van het zitbankje aan de rechterkant even de zandheuvel oplopen, botsen we boven links en rechts op grote hakhoutstoven van beuk. Ze worden geacht ongeveer 400 jaar oud te zijn. Daarmee zijn ze de oudst gekende beukenstoven in Vlaanderen. Vergelijk even met de jonge hakhoutstoven beneden: de vorm is dezelfde.

In de Warandeduinen hebben de stoven van beuk een omtrek tot 15 meter op grondniveau, die van zomereik tot wel 24 meter.

Verspreid in het natuureservaat vinden we 15 hakhoutstoven van beuk en evenveel van zomereik. Omdat ze hier al zo lang staan, konden ze duurzame relaties opbouwen met de soorten die hun leefgebied delen. Daarom worden de eikels geoogst en opgekweekt als erkend ‘autochtoon’ plantgoed. Dit is plantgoed dat rechtstreeks afstamt van planten die zich hier op eigen kracht hebben hervestigd na de laatste ijstijd en zich sindsdien alleen natuurlijk hebben verjongd of alleen vermeerderd werden met strikt lokaal materiaal. Zeg maar: de overtreffende trap van ‘inheems’.

In een ‘mastjaar’, een jaar met veel vruchten, wordt er in de Warandeduinen tussen de 500 en 1000 kg eikels geoogst van ongeveer 100 daarvoor erkende zomereiken. Het Departement Landbouw en Visserij houdt toezicht en levert het bewijs van herkomst af. Het herkomstgebied ‘Warandeduinen’ van zomereik is zeer gegeerd binnen de Vlaamse natuurbosbouw voor aanplantingen op zandgronden.

Op het einde van het wandelpad komen we opnieuw aan een vroegere herberg. Let op de naam en op de oude zomerlinde met Mariakapelletje.

Hakhoutstroof van zomereik © José De Laender

Een unieke sculptuur van water, wind en zand

naar knooppunt 4

We slaan heel even de verharde weg in achter de slagboom en gaan tegenover de lage bank rechts naar omhoog tot op de zandheuvel. Hier staan we op het hoogste punt van de 'Warandeduinen', ongeveer 17,50 meter boven de huidige zeespiegel en zowat 13 meter boven de Schelde hier vlakbij. Tijd om even de geboorte van dit stuifduin kort toe te lichten.

Tijdens de laatste ijstijd, zo'n 115 000 tot 12 000 jaar geleden, waren klimaat, fauna en flora hier helemaal anders. Het was toen veel kouder en dus ook veel droger dan nu. Het meeste water lag vast in zeer grote ijskappen ten noorden van ons. Grote stukken van de zeebodem van de Noordzee werden daardoor weer land. Door de overheersende winden werd dat zand in de Vlaamse vallei geblazen die later, bij de opwarming, weer diep werd uitgeschuurd door de grote rivieren die eerst van zuid naar noord liepen. Het opwaaiende zand verstopte de ondiepe rivieren op de diep bevroren ondergrond waardoor die steeds nieuwe beddingen moesten zoeken. Uiteindelijk verlegden ze hun stroomrichting naar het oosten om in een eengemaakte Schelde via een grote zwaai voor Antwerpen weer naar de Noordzee te stromen.

In het laatglaciaal, de laatste 3000 jaar van de laatste ijstijd, wisselden koude en warme periodes van enkele honderden jaren elkaar af. De rivier paste zich aan en transformeerde van een vlechtende tot een breed meanderende stroom. Tijdens een extreme koude periode ontstond een open toendralandschap en kreeg de wind vrij spel. Hierdoor werd het zand uit de droge rivierbeddingen op grote hopen opeengewaaid. Een landschap met hoge, steile stuifduinen langs de rivieren was geboren.

De duinen waren ideale vestigingsplaatsen voor de eerste rondtrekkende groepjes mensen, de jagers-verzamelaars. Ze zaten er veilig hoog en droog, maar toch vlakbij een wildrijke vallei. De rivier zorgde voor extra voedsel en transport. De Universiteit Gent doet in de Warandeduinen onderzoek naar het ontstaan ervan en naar de eerste tijdelijke bewoners op het duin, de Weteraars uit het steentijd.

Hoogste punt in de Warandeduinen

● den blakken weteren

Het stuifduin hier onder onze voeten is een klein deeltje van een veel groter stuifduin waarop zich ook de markt van Weteren bevindt. Let er maar eens op hoe steil daar de afdaling is naar de Schelde! De naam van de gemeente zou zelfs afkomstig zijn van het oud Germaanse 'Hwata Haru' of steile zandheuvel en wordt voor het eerst vermeld in de 5de eeuw. De huidige Wegvoeringstraat voor Den Blakken heette trouwens tot na de Tweede Wereldoorlog (en in de volksmond nu nog) de Zandstraat.

De Wetterse stuifduinen zijn van oorsprong niet uniek. Op regelmatige afstanden langs de Leie en Schelde vinden we hetzelfde fenomeen terug. Maar het zijn wel de enige in Oost-Vlaanderen van zo'n omvang die goed bewaard zijn gebleven en nog een open zandkarakter hebben. En ook het enige duin dat aan de rechteroever van de Schelde ligt.

Dan maar zand erover ?! naar knooppunt 4

We keren op onze stappen terug en volgen voorbij de slagboom het onverharde pad naar rechts. De grasvlakte rechts naast ons is het resultaat van de inslag

van een V-bom uit de Tweede Wereldoorlog. De ontstane krater werd opgevuld en afgedekt met zand en er kwam gras op te groeien. Ideaal als speelterrein maar niet meer geschikt voor de planten en dieren die verbonden zijn aan open stuifduinen.

Om die te zien, moeten we de grasvlakte oversteken naar een deels nog open zandpartij hogerop. Daar staan aan de zijkant ook grote hakhoutstoven van zomereik. Herken je de typische vorm onderaan?

Dit is een stukje waar het zand van de stuifduinen nog echt kan stuiven. We zijn hier ook bevoorrechte getuige van een uniek natuurlijk proces. Veel planten vinden het maar niks om altijd te worden ondergestoven. Voor ze zich vestigen, willen ze stabiel zand onder hun wortels. Daarvoor zorgen twee stuifzandpioniers. Vooreerst de zandzegge met haar tot meters lange horizontale wortelstokken die bovengronds haakse plantenlijnen vormen.

De tweede zandpionier is buntgras. Die plant heeft geen wortelstokken, maar wordt wel een tiental centimeter hoog. Als klein bultje houdt hij al dapper stand tegen elke zandverstuiving en groeit zo telkens wat hoger en breder boven het opgevange zand uit.

Eens het zand wat stabiel is, kiemen er andere typische planten zoals het zandblauwtje en muizenoor en nog later struikheide en brem. In 2000 stond de teller van het aantal soorten hogere planten in de Warandeduinen al op 217, inclusief exoten.

In het zand leven ook bijzondere dieren zoals in de grond nestelende bijen, graafwespen en sprinkhanen naast zeldzame soorten loopkevers en spinnen. Allen zijn ze typisch voor (half) open zandgebieden met de daarin groeiende plantensoorten in de verschillende stadia van zandvastlegging. Want als het zand niet meer verstuift, verdwijnt de pionierssituatie en gaat het terrein snel vergrassen en daarna verbossen. Weg unieke planten en dieren! Daarom zet het Agentschap Natuur en Bos in de Warandeduinen schapen in om de grassen kort en de bodem open te houden.

We keren terug naar het wandelpad onderaan de grasvlakte en volgen dat verder. In de lage weide aan de linkerkant is het stuifzand de voorbije decennia

Buntgras

Harkwesp, één van de grootste graafwespen © Wikimedia C.C.A. 2.0. Frank Vassen

grotendeels afgevoerd richting bouwwerven. Aan knooppunt 4 betreden we opnieuw het provinciaal domein Den Blakken.

Stap eens in een troetelgroep naar knooppunt 7

We vertelden al over de effecten van invasieve exoten op de biodiversiteit in Den Blakken. Door de bosbeheerders wordt geprobeerd om de inheemse bomen en struiken opnieuw een prominente rol te geven. Ze streven naar een natuurlijk bos met berken, zomereiken en wat beuken. Uiteraard worden hiervoor alleen zaailingen van de autochtone zomereiken uit de Warandeduinen gebruikt!

Die bosomvorming gebeurt met een bijzondere techniek: een troetelgroep. In een vooraf bepaald stuk bos worden eerst alle ongewenste bomen en struiken in één keer gekapt. Daardoor krijgen de zaden en vruchten van de exoten in de bodem weer volle zon en gaan ze kiemen. Het omgekeerde effect dus. Geen nood: direct na hun aanplant worden de gewenste inheemse struiken en bomen in de watten gelegd. Vandaar de naam 'troetelgroep'. Zaailingen van exoten die de kop opsteken of scheuten die uitlopen uit hun afgekapte stammen worden tweemaal per jaar afgemaaid. Zo kunnen de gewenste struiken en bomen verder uitgroeien zonder concurrentie.

Troetelgroep

Links naast het wandelpad zie je achter het infobord zo'n troetelgroep. Uit dit experiment moet blijken of het mogelijk is om het bosgebied van Den Blakken om te vormen van een exotenbos naar een inheems bos.

Vleermuizen in woningnood naar knooppunt 7

Hoewel de oude exotobomen omwille van hun overwoekerende zaailingen verketterd worden, hebben ze ook voordelen. Ze zijn op termijn niet zo heel goed bestand tegen onze (voor hen vreemde) bodem en klimaat en gaan sneller dan in hun thuisland aftakelen. Hierdoor vormen de oudere exoten ook sneller dan hun inheemse concurrenten spleten en holten. En laat dat nu net schuil- en kraamplaatsen zijn voor onze enige vliegende zoogdieren, de vleermuizen.

Door het kappen van de oude exoten kwamen de boombewonende vleermuizen van Den Blakken plots in woningnood. Om te onderzoeken of kunstmatige holten hieraan iets kunnen verhelpen, werden in het bos 75 vleermuiskasten van 7 verschillende types opgehangen. Dat gaat van eenvoudige kastjes van 4 kg tot kleppers van 28 kg.

Hun houtbeton is een mengsel van houtpulp en beton waardoor de temperatuurbuffering binnenin beter is. Sinds najaar 2013 worden de kasten tweemaal per jaar onderzocht op aanwezigheid van vleermuizen. Hoewel het experiment nog niet is afgerond, kunnen we voorlopig toch al besluiten dat de vleermuiskasten wel worden gebruikt door deze dieren, maar niet door de specifieke soorten die anders in de oude, holle bomen overwinteren of er in de zomer hun jongen grootbrengen.

Niets beter dus dan echte holten en spleten in oude, dikke bomen, waarin de vleermuizen kunnen verhuizen naargelang het gewenste binnenklimaat voor de tijd van het jaar, met verschillen in droogte, nattigheid of temperatuur. Een volgende exotekap in het domein wordt in afwachting van de eindresultaten van het onderzoek nog wat uitgesteld.

Trouwens: mocht je een afgewaaide vleermuiskast vinden in Den Blakken: laat ze gewoon liggen. Ze wordt zeker weer opgehangen, want onze vleermuizen hebben ze hier nog altijd hard nodig. Daarbij zijn zulke kasten enkel geschikt voor vleermuissoorten die leven in een bos, dus niet rond je huis of tuin

Colofon

Uitgegeven door de deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen

Beleidsverantwoordelijke: An Vervliet, gedeputeerde
Directie Erfgoed & Erfgoedsites · dienst Erfgoed
Anneke Lippens, directeur
Jo Rombouts, diensthoofd
Martine Pieteraerens, coördinatie

Auteur: José De Laender
Fotografie: dienst Erfgoed, tenzij anders vermeld
Plannen: Agentschap Natuur & Bos
Grafische vormgeving: Ann Huyghe, directie Erfgoed & Erfgoedsites
Druk: De Riemaecker Printing, Nukerke

D/2022/1933/7

Praktisch

Het provinciaal domein Den Blakken en het Vlaams natuurreserveaat Warandeduinen zijn vrij toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang. Je moet op de paden blijven, maar in de open duinen mag je vrij rondlopen.

Spelen in de duinen mag. Putten graven mag echter niet omdat je zo de plantengroei beschadigt.

De oude hakhoutstoven zijn bijzonder kwetsbaar. Daarom is het niet toegestaan om er in te klimmen, te spelen, vuur te maken, ... Fietsen in de duinen is niet toegelaten. Fietsen kan wel langs de verharde Warandestraat en de onverharde Lange Wegel, de zandweg tussen Den Blakken en de Warandeduinen.

Honden zijn welkom, maar aan de leiband. Er bevindt zich een hondentoilet aan de Lange Wegel, kant centrum Wetteeren.

Bedankt om geen afval achter te laten!

De voorgestelde wandeling is niet volledig rolstoeltoegankelijk. In de Warandeduinen moet je even heen en weer op de geasfalteerde Warandestraat tussen de beide slagbomen. De zandweg Lange Wegel is ook bij droge omstandigheden maar moeilijk toegankelijk. In Den Blakken is er momenteel (zomer 2022) geen horeca of openbaar sanitair aanwezig. Bereid je wandeling dus goed voor. Je kan een begeleide wandeling aanvragen bij Toerisme Wetteeren tel. 09 366 31 04 · e-mail toerisme@wetteeren.be.

De Warandeduinen maken deel uit van het unieke geologische verhaal van Geopark Schelde Delta. Dit Vlaams-Nederlandse Geopark beschrijft de bijzondere evolutie van het landschap, gevormd door de Schelde, in relatie tot de mens. Gevormd door het opstuiven van zand uit de rivierbedding waren deze hoogtes binnen de Scheldevallei in het verleden trekpleisters voor menselijke activiteiten. Ze zijn dus van groot archeologische belang.
Alle info via www.schelledelta.eu

Erfgoedspokkels: Oost-Vlaams erfgoed in de kijker
www.oost-vlaanderen.be/erfgoedspokkels